

UN BRONZ INEDIT DE LA CONSTANTIIUS II EMIS LA SIRMIIUM¹

DE
EUGEN CHIRILĂ și IOAN STRATAN

Cercetarea sistematică a tezaurelor din secolul IV e.n., care, în Dacia, se concentrează cu deosebire în sud-vestul ei, în linii mari în zona Banatului de astăzi, este susceptibilă de a aduce concluzii valoroase de ordin numismatic și, implicit, istoric. Într-adevăr tezaurele monetare reflectă cu fidelitate cele mai diverse aspecte ale circulației monedei, oferind date concludente în legătură cu emisiunile monetare ale timpului, cu proporția unor emisiuni în stocul de monede aflate în circulație precum și cu activitatea și producția cantitativă a atelierelor monetare. În acest ultim context în tezaurele monetare pot fi descoperite emisiuni încă necunoscute, care nu figurează în marile colecții muzeale și nu sînt deci înregistrate și cercetate în publicațiile de specialitate. Din acest punct de vedere tezaurele monetare din sud-vestul Daciei din epoca amintită au adus pînă acum o contribuție importantă².

Dintr-un tezaur din secolul IV descoperit la Jupa (anticul Tibiscum) păstrat în Muzeul Lugoj³ apare o nouă piesă inedită: un bronz

¹ În lucrarea de față folosim următoarele abreviațiuni:

LRBG = R. A. G. Garson — J. P. C. Kent, *Late Roman Bronze Coinage*, vol. II, London, 1965.

NC = Numismatic Chronicle

JfNG = Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte

OmC = Omagiu lui Constantin Daicoviciu cu ocazia împlinirii a 60 de ani, București, 1960.

M = modul.

FH = falling horseman.

g = greutate în grame.

d = diametrul în mm.

² Vezi E. Chirilă — Nicolae Gudea — Ioan Stratan, *Ergänzungen zu Late Roman Bronze Coinage*, în *Apulum*, XI, 1973.

³ Tezaurul în curs de prelucrare de către autorii menționați la nota 2.

Planșa I.
Piesa în mărime naturală și mărită de trei ori.

de la Constantius II emis la Sirmium. Iată descrierea piesei: Av. DN CONSTAN-TIVS PF AVG. Bustul împăratului, cu diademă și tunică, spre dreapta⁴.

Rv. FEL TEMP REPARATIO. Phoenix pe rug, spre dreapta; în exergă SIRM; g=2,22 d=18 M=3. pl. I. Piesa în mărime naturală și mărită de trei ori.

Moneta de care ne ocupăm face parte din seria de piese de bronz cu legenda FEL TEMP REPARATIO⁵, emisie începînd din 348⁶ și care, pînă la 355, prezintă opt tipuri de revers⁷.

Începutul acestor emisiuni este pus în legătură cu aniversarea celui de al XI-lea centenar al Romei⁸.

După cum s-a mai spus, piesa de care ne ocupăm a fost emisă la Sirmium, după cum arată literele SIRM din exergă. Monetăria este redeschisă de Constantius II în vara anului 351 și lucrează inițial cu o singură officină, adusă de la Siscia⁹. Emisiunile aparținînd acestei officine poartă toate în exergă literele SIRM.¹⁰

Mai tîrziu monetăria lucrează cu două officine, iar emisiunile poartă în exergă literele ASIRM sau BSIRM¹¹, după cum provin din officina nr. 1 sau nr. 2. Piesa de care ne ocupăm poartă în exergă literele SIRM, deci pare a fi fost prima emisiune de modul 3 din monetăria de la Sirmium. Ea ar putea data indirect și celelalte emisiuni cu Phoenix pe rug, provenind din monetăria de la Siscia, pe la sfîrșitul lui 350 și începutul lui 351. Se pune de asemenea problema de a găsi locul exact al acestei monete între emisiunile de la Sirmium, probabil încă înaintea emisiunilor cu FH de modul 2.

Chestiunea se cere cercetată, evident, în cadrul general al emisiunilor de bronz de la Sirmium, luînd în considerare și alte tipuri inedite de la această monetărie. Ea implică poate o revizuire a ordinii și cronologiei emisiunilor de bronz de la Sirmium așa cum apar ele în LRBC.

⁴ Conform codului folosit de LRBC, reversul are siglele CsIB.

⁵ Lucrările cele mai recente care se ocupă de aceste emisiuni sînt: H. Mattingly, *Fel. Temp. Reparatio*, în NC, XIII, 1933, p. 182—201; Eugen Chirilă, *Fel. Temp. Reparatio*, în OmC, p. 61—67; J. P. C. Kent, *Fel. Temp. Reparatio*, în NC, VII, 1967, p. 83—90.

⁶ Mattingly, *art. cit.*, p. 184, 187; Kent, *art. cit.*, p. 83 sqq; Carson — Kent, *A fourth century hoard from Izmir*, în JfNG, XXI, 1971, p. 183, cu nota 3.

⁷ Tipurile de revers în LRBC, II, p. 108.

⁸ Mattingly, *art. cit.*, p. 184, 187.

⁹ LRBC, II, p. 76.

¹⁰ LRBC, II, p. 76.

¹¹ LRBC, II, p. 76.

EINE UNVERÖFFENTLICHTE, IN SIRMIIUM GEPRÄGTE BRONZEMÜNZE VON CONSTANTIIUS II.

(Zusammenfassung)

Der Artikel behandelt eine von Constantius II. in Sirmium geprägte Bronzemonze, die aus einem in Jupa (dem antiken Tibiscum) im Südwesten Daziens entdeckten Hort stammt, der im Museum von Lugoj aufbewahrt wird. Der Hort ist oben in Bearbeitung zweier, in Anm. 2 genannter Autoren.

Beschreibung der Münze: Av. DN CONSTANTIUS PF AVG. Die Büste des Kaisers, mit Diadem und Tunik, n. r. Rv. FEL TEMP REPARATIO. Phönix auf dem Scheiterhaufen, n.r.; im Abschnitt SIRM. Die Münze ist in natürlicher Grösse und dreifach vergrössert wiedergegeben. Sie erscheint nicht in LRBC. Nach einer kurzen Besprechung der Prägungen mit der Legende FEL TEMP REPARATIO und Angabe des neuen Literaturnachweises dazu (siehe Anm. 5—6), wird dargelegt, dass die Münze um die Mitte des Jahres 351 ausgegeben wurde, als in Sirmium nur eine einzige Offizin arbeitete. Später, als in dieser Münzstätte zwei Offizinen in Betrieb waren, erscheint im Abschnitt der Münzen ASIRM, bzw. BSIRM. Die hier erörterte Münze könnte indirekt auch die Prägungen mit dem Phönix von Siscia datieren und vielleicht eine Änderung der Einteilung und Zeitstellung der Bronzemonzen von Sirmium, so wie sie in LRBC erscheinen, zur Folge haben.